

MOMENTE DIN ISTORIA FOLCLORISTICII
Mihai Lupescu: scrisori primite de la
Artur Gorovei, Simeon Florea Marian și Tudor Pamfile

Ion H. CIUBOTARU

Pe la mijlocul lui ianuarie 1977, ne aflam acasă la Dudu Velicu¹, în București. Acesta locuia singur, într-un apartament modest, situat la ultimul nivel al unui vechi imobil de pe strada Slătineanu, nr. 34. Starea sănătății lui era precară, dar vioiciunea spiritului și chiar aspectul fizic nu-i trădau vârsta de 75 de ani pe care o împlinise.

Apartamentul era înțesat de cărți și de mobilă veche, așezate toate într-o rânduială pe care numai stăpânul casei o înțelegea. Cu greu îți puteai găsi un loc, pentru a da curs amabilei invitații făcute de gazdă: „Stați și dumneavoastră pe unde puteți!”.

De îndată însă ce se înfiripa conversația, ambianta trecea neobservată. Interlocutorul nostru era un personaj deosebit de agreabil. Știa o sumedenie de lucruri și părea stăpânit de o nepotolită sete de a le împărtăși celor dispuși să-l asculte. Vorbea rar, așezat, cu un soi de voluptate pentru detaliile colaterale, fără ca acestea să-i afecteze șirul ideilor sau logica expunerii.

Nume importante – de personalități culturale sau politice din preajma celui de al doilea război mondial ori din timpul conflagrației – pigmentau povestirile sale despre oameni pe care îi cunoscuse, ori despre evenimente în miezul cărora s-a aflat ani de-a rândul.

În acest context a venit vorba și despre folcloriști. Observând că subiectul ne interesa în chip deosebit, s-a arătat foarte încântat. Mutată pe acest făgaș, discuția devenea de la o clipă la alta tot mai nuanțată. Îi cunoscuse bine pe mulți dintre iubitorii culturii noastre populare din perioada interbelică, unii din ei rămânându-i apropiați și în primele

¹ *Dudu Velicu (1902-1977)*. A studiat teologia în Polonia și la Strasbourg. Printre funcțiile deținute se numără și aceea de secretar particular al patriarhului Miron Cristea. A ținut un *jurnal*, care se păstrează la *Arhivele Naționale ale României*. Pe baza acestuia s-a întocmit lucrarea *Biserica ortodoxă în perioada sovietizării României. Însemnări zilnice*, publicată de Alina Tudor-Pavelescu în anul 2004.

decenii ale regimului comunist. G. T. Kirileanu, Dumitru Furtună, Gh. N. Dumitrescu-Bistrița, C. S. Nicolăescu-Plopșor sau Constantin Bobulescu sunt numai câțiva dintre aceștia.

Când l-am vizitat din nou, peste vreo săptămână, s-a oferit să ne facă un dar. A scos de undeva, dintr-un dulap ce se afla în dreptul patului, două dosare cu șină, în care se găseau 222 de scrisori inedite. În primul dosar erau înseriate o sută de documente, iar în cel de al doilea o sută douăzeci și două.

Pe fiecare dosar, scria: *Mihai Lupescu*². *Scrisori primite (1885-1922)*. Într-un *opis* separat, numărând 41 de pagini, erau trecute toate scrisorile – cu număr de ordine, data, locul expediției și expeditorul – câteva fiind rezumate succint de cel ce le catalogase.

Gestul pe care îl făcea Dudu Velicu, de o rară generozitate, ne-a luat prin surprindere. I-am mulțumit călduros pentru bunătatea de care dădea dovadă, însă am refuzat prețiosul dar.

Descumpănit, el a continuat să ne spună de ce considera că documentele respective, îndeosebi acelea privitoare la activitatea de folclorist a lui Mihai Lupescu, trebuiau să ajungă la cineva care lucra în domeniu. Așa am aflat traseul parcurs de corespondența în discuție, de la cel ce o primise la cel ce o deținea acum.

După paisprezece ani de apostolat la Broșteni³, pe valea superioară a Bistriței, Lupescu se hotărâse să plece definitiv de la munte. Intenționa să meargă într-un sat din apropierea Fălticenilor, pentru a fi cât mai aproape de Artur Gorovei, cu care publica, în urbea acestuia, revista „Șezătoarea”. Era o mai veche dorință a celor doi care nu s-a materializat decât mult mai târziu și numai pentru o foarte scurtă perioadă de timp.

² *Mihai Lupescu (1862-1922)*. S-a născut într-o familie de țărani din Spătăreștii Fălticenilor. În perioada studiilor gimnaziale a fost coleg cu Artur Gorovei, de care, mai târziu, avea să-l lege o prietenie ce a durat tot restul vieții. După absolvirea Școlii Normale din Iași, este numit învățător în satul Broșteni, la aceeași școală unde fusese Nicolai Nanu, dascălul cu care s-a școlit o vreme povestitorul din Humulești.

Paralel cu profesia aleasă, a desfășurat o fructuoasă activitate de folclorist. Împreună cu Artur Gorovei a pus la cale apariția „Șezătorii”, iar mai târziu, alături de Tudor Pamfile și Leon Mrejeriu, a scos revista „Ion Creangă”. Pe lângă cele două publicații de folclor, din paginile cărora era nelipsit, a mai colaborat la „Contemporanul”, „Românul”, „Lumina pentru toți”, „Gazeta săteanului”, „Casa rurală”, „Epoca”, „Gazeta Transilvaniei” ș.a.

³ Pe vremea aceea, satul Broșteni era arondat județului Neamț. Astăzi aparține de județul Suceava.

Mihai Lupescu a părăsit, într-adevăr, muntele, dar nu s-a apropiat de Fălticeni, așa cum spera, ci s-a îndepărtat și mai mult. La propunerea administrației Curții Regale, el a fost transferat la Zorleni – Tutova, unde avea să îndeplinească funcția de director al Orfelinatlui agricol „Ferdinand” timp de douăzeci și doi de ani⁴.

La vremea pensiei, s-a retras în satul Bogdănești, nu departe de Fălticeni, locul de baștină al soției sale. Ajungea, în sfârșit, aproape de Artur Gorovei, prietenul său de o viață, cu care avea să scoată din nou revista „Șezătoarea”, după o întrerupere de cinci ani. Le venise alături și G. T. Kirileanu, al cărui aport hotărâtor la apariția principalelor publicații de folclor din Moldova nu trebuie nicidecum trecut cu vederea.

La chemarea lui Lupescu, vechii colaboratori se adună iarăși în jurul „Șezătorii”, iar rezultatele nu întârzie să apară. Volumul XVIII al revistei, reînviată în anul 1922, numără 304 pagini, fiind cel mai consistent din întreaga serie. Bucuria celor ce se regăseau în coloanele publicației relansate avea să fie umbrită însă de moartea prematură a celui mai devotat susținător.

După dispariția lui Mihai Lupescu, survenită în august 1922, preotul Constantin Bobulescu⁵, un prieten al răposatului, a fost chemat de familie să-i inventarieze cărțile și, mai ales, manuscrisele rămase, pentru a fi donate⁶. Unele dintre aceste bunuri, printre care și cele 222 de scrisori, i-au fost dăruite, probabil, celui ce făcea inventarul. Treizeci și șase de ani mai târziu, *corespondența* la care ne referim devenea

⁴ Alegerea lui Mihai Lupescu pentru această funcție nu a fost întâmplătoare. Activitatea sa didactică exemplară, precum și tactul pedagogic de care dădea dovadă, îi erau bine cunoscute lui Louis Basset, care a hotărât transferul său, întrucât domeniile Broștenilor se aflau tot sub administrație regală. Născut în Elveția, unde și-a făcut și studiile, Louis Basset a venit în România, încă din tinerețe, ca profesor. Distingându-se prin calități deosebite, a ajuns secretarul particular al regelui Carol I, iar mai târziu administratorul Curții Regale. A avut o corespondență bogată cu Mihai Lupescu.

⁵ *Constantin Bobulescu (1882-1958)*. Născut la Vlădeni – Iași, a urmat seminarul la Roman, iar studiile teologice și le-a făcut la București. L-a interesat creația populară, numele său figurând în revistele „Șezătoarea” și „Ion Creangă”, dar a avut și alte preocupări, ce pot fi urmărite în publicații precum „Lamura”, „Revista istorică”, „Miron Costin”, „Anuarul Seminarului Veniamin Costache” etc. A publicat două lucrări despre lăutari, cu unele erori de interpretare, care au însă meritul de a fi fost recenzate de N. Iorga, V. Bogrea și M. Sadoveanu. (Vezi Iordan Datcu, *Dicționarul etnologilor români*, vol. I, București, Editura Saeculum I. O., 1998, p. 85).

⁶ Cărțile de interes didactic au fost date școlilor la care a funcționat, iar altele mai importante, precum și toate manuscrisele au ajuns în fondurile Bibliotecii Academiei. Deținem informația de la avocatul Haralambie Cărlănescu, cumnatul folcloristului.

proprietatea lui Dudu Velicu, în împrejurări similare cu acelea în care o primise preotul Bobulescu.

În cele din urmă, am acceptat să primim scrisorile învățătorului-folclorist. Nu în nume personal, ci ca donație pentru *Arhiva de Folclor a Moldovei și Bucovinei* din Iași, de care ne ocupăm. Dudu Velicu a făcut o ofertă scrisă, datând-o 23 ianuarie 1977. Și astfel scrisorile au ajuns la *Centrul de Lingvistică, Istorie Literară și Folclor*, din cadrul Filialei Iași a Academiei Române. Conducerea instituției i-a trimis donatorului o scrisoare de mulțumire, confirmându-i primirea documentelor.

Cele 222 de scrisori din fondul Mihai Lupescu au o importanță deosebită. Ele aduc date noi, în măsură să contribuie la cunoașterea cât mai exactă a personalității complexe a acestui modest cărturar. Pentru că învățătorul de la Broșteni – Neamț nu era doar un harnic și pasionat culegător de tradiții populare, ci și un dascăl-model, ce a militat întreaga viață, cu o rară dăruire, pentru progresul învățământului rural românesc.

Printre cei care îi scriau se numără ministrul Spiru Haret, profesorul universitar Ion Simionescu, doctorul Nicolae Leon, Iacob Negruzzi, Ion Bianu, Moses Gaster, Simion Mehedinți, Barbu Ștefănescu Delavrancea, V. A. Urechia și așa mai departe. Aceștia li se adaugă folcloriștii Artur Gorovei, Dumitru Furtună, Simion Teodorescu-Kirileanu, Simeon Florea Marian, Leon Mrejeriu, Corneliu Rădulescu-Codin, Tudor Pamfile și Elena Niculiță-Voronca. Urmează apoi o întreagă pleiadă de profesori, învățători, preoți, funcționari publici, mai puțin cunoscuți astăzi, dar care în epocă s-au remarcat prin interesul lor constant față de satul tradițional.

Fiind atât de eterogenă, corespondența lui Mihai Lupescu din acest fond⁷ este, prin forța lucrurilor, inegală. Cu toate acestea, ea suscită un interes deosebit pentru cunoașterea unei epoci de intensă efervescentă culturală. Cu certitudine, o viitoare monografie asupra vieții și activității învățătorului-folclorist nu se va putea scrie fără consultarea acestei corespondențe.

Din cele 222 de scrisori, nu au văzut lumina tiparului până în prezent decât trei-patru secvențe, incluse în lucrarea *Însemnătatea revistei „Ion Creangă”*⁸. Prin urmare, cele nouăsprezece texte, pe care le punem acum la îndemâna cititorilor, alcătuiesc prima valorificare mai

⁷ Vezi, la Biblioteca Academiei Române, fondul *Mihai Lupescu*, dar și fondurile *G. T. Kirileanu*, *Artur Gorovei* ș.a.

⁸ Ion H. Ciubotaru, studiu introductiv la *„Ion Creangă”*. *Revistă de limbă, literatură și artă populară*, ediție anastatică, Vaslui, Casa Editorială Demiurg, 2004.

consistentă a manuscriselor prezentate.

Nu este vorba de o selecție, ci de publicarea tuturor scrisorilor trimise lui Mihai Lupescu de Artur Gorovei, Simeon Florea Marian și Tudor Pamfile. Atragem însă atenția, așa cum am făcut-o și într-o notă anterioară, că acest fond nu reprezintă decât o mică parte din corespondența celui ce s-a aflat, ca principal întemeietor, în fruntea revistelor de folclor „Șezătoarea” și „Ion Creangă”.

Toate cele nouăsprezece scrisori aduc clarificări importante în mai multe privințe. Ele contribuie la o mai bună înțelegere și la o justă evaluare a raporturilor de colaborare, dar și a divergențelor care au existat, de-a lungul timpului, între cei patru folcloriști.

*

1

Folticeni, 16 februar 1892

Veste bună, bre Mele⁹,

Astăzi s-a pus în lucru primul număr din „Șezătoarea”. Abia ieri am primit geamandanul în care era tot materialul și astăzi s-a făcut și treaba.

Scoatem două coli de câte 16 pagini, adică 32 pagini în formatul pe care ți-l trimit. Am avut o muncă uriașă, am întrebuițat toate mijloacele și, în fine, am izbutit ca să scot de la tipograf două coale tipărite, cu hârtia lui, în 500 exemplare fiecare coală, cu o cupertă colorată, totul pentru 55 lei.

Am ținut mult să fie două coli și să ne coste numai 55 lei, pentru următoarele cuvinte binecuvântate: cotizațiile noastre lunare fac 60 lei; dacă dăm 55 pe tipar, ne mai rămân 5 pentru timbru. Iată dar că sîntem asigurați cu scoaterea revistei, dacă tovarășii vor plăti regulat cotizațiile. Mai sînt la mine 10 lei, cele două abonamente. Acești bani și cu alții, cari vom putea să-i mai adunăm din abonamente, vor forma *fondul de*

⁹ Este un apelativ derivat din inițialele lui Mihai Lupescu. În continuare vom întâlni și forma *Ago*, însemnând Artur Gorovei. Cei doi au semnat astfel încă din perioada studiilor gimnaziale, făcute la Fălticeni, când scoteau împreună o revistă școlară.

rezervă, la care să alergăm, cînd vreunul *din cei trei*¹⁰ nu s-ar ține de cuvânt. De aceea, voi căuta să nu mă ating de acest fond. Ne-am înțeles?

Astăzi a fost pe la mine Sevastian Mihăilescu. Am multă speranță în el.

Nu am primit de la nimeni nimic, afară de cele ce mi-ai trimis.

Bucata lui Stoica nu-i pentru noi, precum nici epigramele lui Patriciu, fie la el acolo. Cît despre „Tîndală și Pîcală” a lui Costachi Negruți, e prea boacăină. Să iei o bucată cunoscută, să spui numele autorului și pe urmă să o iscălești și să-ți dai ifos de autor, pentru că ai copiat-o, e prea bursucănesc lucru. Nu am scris nimăru pentru colaborare. Odată cu trimeterea primului număr, voi trimete și scrisorile cuvenite.

Nu ar fi rău să înceapă tovarășii a trimete cotizațiile pe februar.

Nu am mai așteptat să scot două numere deodată din pricina boielelor.

Alaltăieri începusem a-ți scrie o mulțime de poliloghii; azi, avînd a-ți spune ceva mai bun, înlocuiesc vechea scrisoare începută și neisprăvită.

Cu bine,

Gorovei

Sînt grăbit să nu scap poșta pentru Broșteni.

2

2 april 1892

Lupescule,

Am primit și ultima ta scrisoare, cu niște cîntece adunate de... (am uitat cum îi zice), îți scriu de la judecătoria și nu am la mine scrisoarea.

N° 2 e gata; mai am de făcut numai corectura ultimă la coala II. Nu-ți poți închipui ce trudă am cu ticălosul de tipograf. Închipuiește-ți, niște băieți... care nu știu românește să lucreze la o tipăritură românească. De nenumărate ori arunc din mîna foile cu corectura și iar

¹⁰ Se referă la învățătorii N. Vasiliu, din satul Crucea, comuna Broșteni, C. Pavelescu, din satul Mădei, comuna Borca, și T. Daniilescu, din satul Farcașa, toate aceste așezări aparținînd atunci de județul Neamț. *Cei trei*, împreună cu Artur Gorovei și Mihai Lupescu figurează pe frontispiciul primului număr al revistei „Șezătoarea”.

mă apuc de dînsele. E o tortură! Am să-i scriu lui Datculescu și dacă ni lasă cu 30 lei coala, în 600 exemplare, să o tipărim la el.

Dar vom putea oare să o scoatem? Afară de banii ce ai adunat tu, de pe la abonații de acolo, și afară de cei 5 lei ce am primit de la Estertuger, am mai încasat 5 de la Săndulescu și 2,50 de la Busuioc¹¹. Numărul acesta e asigurat, dar ce facem cu N° 3? Pavilescu nu a mai trimis banii pentru N° 2 și nici măcar cei 5 lei ce a luat de la un abonat din București. Dacă nu ne trimete nici pentru N° 3, îl voi scoate din frontispiciul gazetei și voi anunța că nu mai face parte din comitet.

Ceilalți ce mai zic? Au gând să ne lese și ei?

Revista noastră, Lupescule dragă, a avut una din cele mai frumoase primiri. Toată diplomația noastră literară e în favoarea ei. Îi găsesc numai un singur cusur: e prea mică. Celebrul nostru critic literar Gherea a găsit-o bună, trebuitoare, *umple un gol simțit în literatura noastră*. În fine, am avut noi un mare succes.

S. Fl. Marian din Suceava mi-o trimis răspuns că va colabora și el, și are să vie la Fălticeni și are să mă întâlnească.

Gruber de la Lipsca mi-o scris și el. După recomandăția lui, am trimes revista la doi mari învățați de acolo, cari cunosc limba română și unul e chiar profesor de limba română la Universitate. Celălalt face dări de seamă despre lucrările românești în *Centralblatt*, și Gruber mi-a făgăduit că se va duce pe la el să-l roage să-și dea părerea și despre revista noastră.

Redactorul *Luminii pentru toți* (cum îi zice?) s-a întâlnit cu Serafim Ionescu¹² și a fost de părere să scoatem numele celorlalți trei de pe revistă și să figurăm numai noi amîndoi.

Pentru a putea să mai punem la cale cîte ceva și să-ți arăt și scrisorile ce am primit eu pînă-acuma, și tu pe ale tale, iată ce gîndesc eu: să ni dăm o înfîlnire în munți. Dacă aș putea să vin cu deligența de la 1 maiu st.n., să stau toată noaptea cu tine și a doua zi dimineața să plec înapoi. Acest lucru ar fi însă cam obositor și s-ar putea găsi un alt mijloc; adică tot cu deligența aceea să vin eu pînă la Rapșa, unde să fii și tu. La Rapșa voi ajunge pe la 2 după amiază și putem sta împreună pînă a doua zi pe la 10

¹¹ Este vorba de învățătorul Mihai Busuioc din Pașcani, dascălul cu care și-a început instrucția Mihail Sadoveanu.

¹² *Serafim Ionescu (1858-1930)*. Născut la Fălticeni, a îndeplinit funcția de revizor școlar în județul Suceava, iar mai târziu (1911-1912) a fost inspector pentru învățământul particular din Moldova. (Vezi Emil Satco, *Enciclopedia Bucovinei*, vol. I, Suceava, Editura Princeps, 2004, p. 536).

sau 11 ceasuri, cînd se va întoarce iar deligența. Cu acest chip putem sta împreună mai mult timp și înlăturăm neajunsul de a petrece o noapte nedormită. De la 2 ziua până noaptea la 12 putem să punem la cale toată lumea. Și vezi cum se întîmplă că 1 maiu st.n. cade într-o duminică. Tu vei regula cele de cuviință și va fi bine. Dacă ai altă idee, spune-mi-o și mie.

Îți scriu așa rar din pricină că nu dau pe acasă decît pe la 12 și 1 din noapte. Mi-i groază de casa mea, nu știu ce s-a legat de mine. Nu mai scriu nimic; mi-i lehamite de toate.

La întîlnirea noastră este nevoie să vie și ceilalți sau nu? Răspunde-mi și aceasta.

Te sărut și te doresc,

A. Gorovei

3

14 april 1892

Dragă Lupescule,

Dacă ne-ar merge tot așa înainte, sîntem asigurați cu revista. Toate jurnalele o laudă, unele reproduc bucăți întregi; primesc scrisori peste scrisori; sîntem lăudați, urcați în 'naltul cerului. Pe lîngă încurajările morale, ne vin și bănești. *Casa Regală* s-a abonat, ea și trei școli. Dar și Casa Regală tot cinci lei a plătit. Pentru n° 3 nu am nici o grijă; am aproape 140 lei bani gata, cu cei ce ați trimis voi muntenii.

Din n° 3 voi scoate 1000, ca să trimet numere de încercare pe la cine voi cunoaște din nume sau altfel. Are să coste numai tiparul 90 lei.

De la Datculescu am primit răspuns: 1000 exemplare ar ține 130 lei, afară de transportul lor de la Rîmnic aici, afară de cheltuiala cu trimisul manuscriselor și corectura etc. În fine nu merge.

Am tipărit 200 liste de abonament. Am trimis vro 50. Am să-ți trimet și ție vro 20-30, ca să trimeți cui vei crede de cuviință.

Am tipărit chitanțe de abonament; îți voi trimete pe cele din Broșteni. Caudali a refuzat N° 2.

Am primit niște cîntece de la Gh. Ghibănescu¹³.

¹³ Pentru activitatea de folclorist a lui Gheorghe Ghibănescu, vezi Jordan Datcu, *op. cit.*, vol. I, p. 291.

E frig nu pot să vin acuma la munte. Să ne lăsăm pentru mai târziu; dar trebuie numaidecât să ne întâlnim.

Am să-ți trimet un chestionar de toate cele ce trebuie să culegi; și să muncești zi și noapte, ca să poți istovi totul pînă la toamnă, pentru că trebuie să faci tot posibilul să te apropii de Folticeni. Vei găsi și tu un sat pe aici: Rădășeni, Buciumeni, altul, mai apropiat puțin, dar să fim mai apropiați. Singur cum sînt, întîmpin multe greutăți și e grozav de obositor.

Deocamdată fă următoarea anchetă: scrie toate cuvintele întrebunțate în gospodărie. De pildă *casa*: ai să spui cum se cheamă fiecare parte din casă (tindă, odaie, sobă cu căhliță sau cum îi zice), *cercevea* sau cum? Părțile din care se alcătuieste casa: grindă, temelie etc. Apoi la gard, grădină, lucrurile de bucătărie, bucatele, îmbrăcămintea etc. etc. Ești cu cap, știi ce vreau să zic. Orice vezi cu ochii: cum se cheamă și ce însemnează.

În curînd mai mult. Sînt grăbit.

Te sărut,

Ago

Scutește-mă cu D^{ta} și D^{tale} din scrisorile tale. Nu fi măgar.

G

4

Pașcani, 13 iunie 1892

Îți scriu o telegramă¹⁴ tocmai din Pașcani. Și fiindcă sînt om bogat, am să scriu mult, să te vîr în spărieți cu atâtea cuvinte.

Iaca am venit aici, așa fără nici o treabă, numai ca să zic că am ieșit din Folticeni. Ba tot am să fac ceva; am să mă întîlnesc cu Busuioc, să-l rog pentru buruienăria¹⁵ noastră.

Cînd am cetit că ai adunat atîtea sute de nume, m-ai vîrît în boale, bre omule. De unde știi tu atîtea? Și uite aici ce am gîndit eu că ar

¹⁴ Foile folosite pentru scrisoare erau formulare de telegramă.

¹⁵ Artur Gorovei și Mihai Lupescu adunau materiale – primul din cărți și al doilea de pe teren – în vederea întocmirii unei lucrări de *botanică populară*. Foarte sânguincios, Lupescu a dat curs tuturor recomandărilor făcute de Gorovei, reușind să strângă o sumedenie de informații privitoare la tema aleasă.

fi bine să facem; pentru că, dacă ne-am apucat de o treabă, s-o scoatem la capăt cum se cade.

Eu gîndesc să facem și o colecție de plante. Și iată pentru ce e necesară: ai să-mi vorbești de cutare floare care crește pe munți, la Broșteni. Dar tot aceeași floare crește și la Sinaia, și la Turda și în sfîntul munte din Macedonia; și în fiecare loc altfel să numește. Așa încît, am putea face un caraghioslîc ca să descriem, sub două sau trei nume deosebite, o aceeași floare. Acest neajuns îl putem înlătura cu mijlocul propus de mine; tu ai să vii cu buruienile culese la Broșteni și eu cu cele de la țară. Și cînd îmi vei spune tu că cutare plantă să cheamă acolo așa, și eu ți-oi spune că aici să cheamă așa-așa. O să știm ce vorbim.

Nu te pune pe gînduri, că doar n-am să isprăvim anul ista lucrarea; mai avem încă trei veri de lucru.

Dar cum să facem colecția de flori? Știu un mijloc, puțin costisitor și bun, care va putea aduce servicii mari, dacă vom lucra puțin mai cu luare aminte. Iată cum trebuie să lucrăm, ca să avem o unitate.

Îți trebuie carton, hîrtie de desen, hîrtie sugătoare și gumă arabică. După ce ai pus mîna pe aceste lucruri, iei un cuțit și te apuci de lucru. Ai găsit o floare, o scoți cu rădăcină, așăzi floarea propriu-zis (corola sau petalele, cum vrei să-i zici) așa ca, *presată*, să prezinte cît să poate mai mult forma ei naturală.

Iei apoi două frunze, una pe dos și alta pe față, și toate acestea, împreună cu tujleanul, le pui între două foi de hîrtie sugătoare și apoi le presezi. De pildă, într-o carte mare peste care pui ceva greu, un bolovan. Tot așa faci și cu rădăcina, dacă nu-i prea mare, în care caz o leși să se usuce.

După ce scoți florile din teasc, le așezi pe hîrtia de desen în chipul următor: [îi face o schemă din care rezultă cum trebuie așezată fiecare componentă în parte și modalitatea de lipire]. Banda subțire de hîrtie se lipește cu gumă arabică la amîndouă capetele, așa că sub bandă stă floarea, tujleanul, frunza și rădăcina, fără ca acestea să fie lipite de carton. Așa că, le poți scoate și pune la loc după voință. Dedesubtul tuturor va fi scris numele floarei, al plantei etc.

Este și un mijloc de a păstra culoarea floarei. Pentru aceasta, să pun mai întăi plantele în o soluțiune oarecare – pe care nu o știu pe de rost; știu în ce carte să găsește, dar nu pot s-o am pînă pe la 7-8 iulie. Cum voi afla, îți voi trimete. Până atunci, nu neglija colecția, pentru că sînt multe plante cari-și scutură floarea zilele acestea.

Din Folticeni îți voi trimete carton și hîrtie sugătoare.

Eu adun materialul de prin cărți. Am isprăvit colecția de strigăte

și doine din Ardeal a lui Jarnik – Bîrseanu¹⁶. De acum am să încep cu Ornitologia lui Marian¹⁷, două volume, în care cred să gădesc ceva.

Am pus pe cineva să vorbească cu o babă, cunosătoare în ale buruienilor, care să meargă cu mine pe câmp, ca să-mi spuie numele lor. Îți poți închipui ce botanică aş face dacă ar fi una tinerea și frumoșea, mușca-o-ar neica din ea!

În fine, măi Lupule, dacă vom lucra cu râvnă, cred că vom bate pe popa Marian¹⁸ și pe oricare altul.

În toamnă, dacă mi-a ajuta sfântul *ban*, mă duc în județul Rîmnicu Sărat, în comuna Faraoni, la o vie. Voi fi tocmai pe vremea culesului și cred că voi trage folos.

Aș avea mare poftă să mă răpăd în vara asta măcar pînă la Rodna, la Ion Pop-Reteganul. Dacă aş ști că pentru amîndoi ne-ar ajunge 100 lei, aş face toate chipurile să o pornim. Dar parcă fără tine nu m-aș bizui. Să mai așteptăm să vedem ce-a fi.

Pentru n° 5 trimete-mi toate superstițiile ce le mai ai, ca să pot începe a publica și alte colecții bune ce așteaptă rîndul. În acest număr n-am să-ți pun medicina, și numai puține strigăte, pentru că voi pune un articol al lui Schwarzfild, care așteaptă din april, un chestionar al meu, pentru adunarea tradițiilor populare, lucrat după chestionarul unui scriitor francez Sébillot, cu care sînt în corespondență, și altele, așa ca să avem variație în materie.

¹⁶ *Doine și strigături din Ardeal*, date la iveală de Jan Urban Jarnik și Andrei Bîrseanu, vol. I-II, București, Editura Academiei Române, 1885.

¹⁷ Simeon Florea Marian, *Ornitologia poporană română*, vol. I-II, Cernăuți, Tipografia R. Eckhardt, 1883.

¹⁸ Preotul Simeon Florea Marian pregătea, la rîndul său, o lucrare similară, dar nu era în competiție cu Gorovei și Lupescu. Proiectul său fusese anunțat cu mult înainte de 1890 și era unul de anvergură. Din păcate, sfârșitul prematur al cărturarului bucovinean l-a împiedicat să finalizeze această importantă operă, al cărei manuscris numără douăsprezece tomuri.

Lucrarea lui Artur Gorovei și Mihai Lupescu avea să se publice în anul 1915, sub titlul *Botanica poporului român*. Trebuie știut însă că broșura tipărită la Fălticeni, numărând 166 de pagini, nu reprezintă decât o mică parte din volumul pregătit de cei doi. Manuscrisul inițial al lucrării, încheiată înainte de 1895, a fost desfăcut foaie cu foaie și intercalat în monumentală operă a lui Simeon Florea Marian.

Acest lucru nu s-a întîmplat însă pentru că „hoțul de popă” i-ar fi prădat de manuscris, cum se exprimă directorul revistei „Șezătoarea”, ci pur și simplu pentru că însuși Gorovei i l-a oferit, în schimbul unui mare număr de cimilituri, uitând să-l înștiințeze de acest lucru și pe Mihai Lupescu. Trocul care s-a făcut între Gorovei și Marian este comentat pe larg de Antoaneta Olteanu, în vol. Simeon Florea Marian, *Botanică românească*, București, Editura Paideia, 2000, p. 9-14.

N° 6 și 7 îl voi scoate odată, la septembrie, pentru că în luna iulie am să fiu și eu în concediu și cred să lucrez la botanică.

Ai vorbit cu Chevallier¹⁹ pentru fotografia de care ți-am scris? Dacă o capeți, și poartă-te așa ca să o capeți, scrie ceva și despre obiceiul de la Iordan; s-ar putea s-o pun chiar în n° 6 și 7, care va fi un număr admirabil din toate punctele de vedere. Vor fi 64 pagini cu un material ales și variat; poate vom avea ceva și de la Marian.

Ai cules cuvintele de la sfîină? Adună înainte cuvinte, căci sunt de cea mai mare însemnătate. Cele cari mi le-ai dat, le-am aranjat după alfabet, mai am eu vro două sute de nume de munți, ape, locuri, localități etc. de la munte, și le voi publica toate laolaltă, aranjate sistematic.

Am scris lui Delavrancea să-și mai aducă aminte de noi. Mi-o trimis până acum 100 lei. Eu mai am vro 160; n° 5 e asigurat și pînă la septembrie cred că vom avea toată suma necesară pentru cele două numere. Apoi în august sînt conferințele; atunci va veni și rolul tău.

Azi, în drum, am încasat 5 lei. C. Lateș (Mălini) a refuzat n° 4. Am să-i scriu să-mi trimată numerele cealalte.

Hai să sfîrșesc.

Te sărut,

Al tău A. Gorovei

5

Fălticeni, 28 noiembrie 1892

Mele,

Te vei fi întrebînd ce să fie de nu-ți mai scriu. Și cînd vei afla cauza, ai să te strici de rîs. Închipuiește-ți, bre omule, că m-am mutat într-o casă așa de friguroasă, că nu mai am curaj să stau acasă. Din pricina asta, nu mai pot lucra nimic; nici măcar să citesc. Și în toată

¹⁹ *Adolph Chevallier (1880-1962)*. Era cetățean român de origine elvețiană. S-a născut la Barnar, în comuna Broșteni – Neamț, și a murit la Lousanne, în Elveția. Fotograf talentat, cu renume în epocă, a surprins pe peliculă numeroase aspecte de pe meleagurile nemțene. O parte dintre acestea au apărut în volumul Elena Florescu, Adolph Chevallier, *Valea Bistriței. Tradiții populare*, Piatra Neamț, Complexul Muzeal Județean, 1993. Artur Gorovei se referă, probabil, la tatăl lui A. Chevalier.

hardughia asta sînt eu singur; mama-i dusă la Botoșani. În astă noapte, ziua luării Plevnei, sînt în toane bune și am curajul să înfrunt frigul bojdeucii mele, ca să-ți scriu.

Cu ce să încep?

A, da, cu mutra cucoanei din una din vechile mele scrisori. Bre, gărgăunii de însurătoare mi-ar intra mie în cap, dacă n-aș fi așa de calic. Ce vrei, cu 230 lei pe lună, cînd plătești 500 lei chirie și arzi lemne de 400 sau chiar 500 pe an, și cînd ții gospodărie cum vrea altul, e greu de trăit. Trebuie, zic eu, să rabd ca un bivol. M-aș însura bre, că tare m-am săturat de pustiul vieții acesteia, dar nu-mi dă mîna. Pe cine aș vrea să iau, nu se poate, și cine ar vrea să mă ia, nu-mi vine la socoteală. De aceea sînt nevoit să tremur noaptea în pat.

Da ia spune-mi, cu cine ai auzit că mă însor? Sînt curios să știu ce vești au ajuns pînă acolo.

Ceea ce te privește, subrevizoratul, nu știu nimic. Încă nu m-am întîlnit cu Serafim; nu știu pe unde-i strălucesc ochii, că nu-l mai găsesc pe acasă. Mie știi că mi-ar părea bine să fii tu; ce bine ar merge atunci revista!

N° 7 și 8 au ieșit și parte am expediat.

Oare ce să facem cu învățătorii de aici din județ? Se vede că n-au de gând să plătească; și acum la dînșii a rămas speranța. Zilele acestea am să depun la poștă chitanțele pentru 50 abonați, pentru încasare după o nouă dispoziție din lege. Dar cu acest mijloc pierdem câte 35 bani la fiecare abonat, ceea ce face că vom primi numai 4 lei și 65 b[ani] în loc de 5 lei; dar tot mai bine decât nimic.

Daniilescu a trimis cotizația și pentru n^o9. Vasiliu²⁰ a poposit.

N° 9 și 10 îl voi scoate în ianuar, tot împreună. Facem economie de timbre și de o coală. Anul al II-lea, dacă ceilalți nu se dau în lături, vom scoate tot câte un număr dublu la fiecare două luni. Așa, vor fi 6 numere pe an sau 18 coale, adică 288 pagini. Pentru 5 lei ajunge!

Cu botanica ce faci? Nu-mi spui nimic, nu știu cum stai cu materialul. Am să-ți trimet ceea ce am scris despre *alun*, ca să adaugi și tu ceea ce știi și apoi să-mi trimeți manuscrisul înapoi. Am început să adun material pentru celelalte literaturi neolatine. Îs cam scumpe cărțile, dar tot am ceva. O lucrare ca asta care am întreprins-o noi, nu există decât în Spania, dar nu știu dacă e după planul început de mine. Aștept să fii mai bine la punga, pentru a mi-o comanda.

Nu te lăsa pe tînjală, lucrează mereu, ca să nu rămînem de

²⁰ Se referă la învățătorul Alexandru Vasiliu-Tătăruși, care a activat în județul Baia. Vezi Iordan Datcu, *op. cit.*, vol. II, p. 269-270.

rușine cu munca de pînă acuma.

Îmi scrii să trimit revista lui Petrescu, la Fierbinți. Spune-mi în ce județ vine acest Fierbinți?

Îți trimet scrisoarea lui Retoșel. Nu are loc în „Șezătoarea”.

Tu nu te uita că eu sînt leneș la scris, mai adă-ți aminte de mine.

Cu bine,

Ago

6

Fălticeni, 7 ianuar 1893

Lupule,

Am primit scrisoarea ta de la 28 decembre *anul 1892* și astăzi, după un an îți răspund. Mult n-am să-ți scriu, fiindcă mi-i frig în casă.

Pînă acuma nimic în privința mutării mele. Se aude că a fost o minciună ca toate celelalte.

Am dat la tipar revista. Pînă acuma nu am încă 50 lei complecți, și dacă ar fi să scoatem trei coale, ni trebuie 90 lei, afară de timbru. După cum vezi, mergem rău și acestea sînt semne că nu o mai putem scoate pe viitor.

Oricum ar fi, trebuie să isprăvim anul acesta. Acuma voi scoate două coale, cu numerele 9 și 10, adică voi fura două coale, și apoi voi mai scoate N° 11 și 12 tot în două coale și voi încheia anul.

Noi însă trebuie să lucrăm și să adunăm material înainte. În curînd o vom scoate iar, cînd voi sta eu mai bine la pungă.

Mai am și alte planuri. Iată-le în scurt: dacă mergem toți înainte, dăm cîte 10 lei pe lună, dar regulat, pe cari-i depun la Casa de Economie. În șese luni adunăm 240 lei cu cari putem tipări un volum întreg, de 12 coale sau măcar 10, adică un volum de 160 sau 192 pagini, făcînd tovărășie cu un tipograf, și putem da două volume pe an din materialul cel mai ales. Le vindem în librării și ne va merge mai bine. Nu pun gîndul la cîștig, dar cel puțin am putea să ne urmăm scopul înainte. Ți-o mai scrie.

Dacă mai ai ceva bani la tine și dacă poți trimete-i.

Te îmbrățișez,

Artur

Fălticeni, 10 mart 1893

Dragă Mihai,

Mîne dimineață plec la Iași, unde sînt însărcinat din partea lui Serafim să-ți caut un suplinitor. M-am întîlnit cu Meissner²¹; cumnatul meu Rainu i-a vorbit de tine; eu am vorbit cu el numai din treacăt. Am să mă duc pe la el în Iași, să-i cer să-mi recomande un normalist ca să te suplinească. După socoteala lui Serafim, tu vei avea aproape 300 lei lunar, dînd suplinitorului numai leafa ta de învățător.

Eu te cred ca și izbutit în planul tău și te aștept pe ziua de 1 april aici. Atunci „Șezătoarea” e scăpată.

Două coale din N° 11 și 12 sînt gata; coala a treia e sub tipar. Înainte de Paști va fi expediată. Cu april vom putea începe anul al doilea, dacă voiți cu toții. Danielescu mi-o scris propunîndu-mi să o scoatem înainte. Vasiliu ne-a uitat cu totul.

La întrunirea ce vei avea, discutați toate de-amănuntul și scrie-mi rezultatul. De acum voi putea lucra cu toată liniștea necesară unor așa lucruri gingașe. Însurătoarea îmi va da calmul de care am atîta trebuință.

De botanică nu mă las. Din mai voi începe a scrie cu multă activitate. Să-mi aduci tot ce ai adunat și vom chibzui împreună. Va fi o fericire pentru mine să lucrăm cu toată tragerea de inimă care ne călăuzește. Vom face lucruri mari, Lupescule; tu știi multe, multe de tot, despre cari eu nici nu am idee. Și eu am început a mă deprinde să mînuiesc crița asta, ca să spuie ce trebuie, cum trebuie. Tu știi *ce* și eu știu *cum*; asta-i tovărășia necesară.

Nu-ți scriu mai mult. E trecut de miezul nopții și mîne dimineață trebuie să fiu sculat la 5 ceasuri. Scrisoarea voi expedia-o din Pașcani.

Peste 5-6 zile sînt înapoi. Poți să-mi mai scrii. Din Iași te voi înștiința ce am făcut pentru tine.

Te îmbrățișez,

A. Gorovei

Am primit toți banii ce ai trimis (56 lei).

²¹ C. Meissner (1854-1942). A fost profesor de pedagogie (1881), apoi director (1886) la Școala Normală „Vasile Lupu” din Iași, inspector școlar (1892), secretar general al Ministerului de Instrucție (1894) și inspector general pentru învățămîntul primar și normal-primar. L-a prețuit foarte mult pe Mihai Lupescu, socotindu-l, la un moment dat, cel mai bun învățător din Moldova.

Folticeni, 23 mai 1893

Prietine,

Planul tău pentru lucrarea cea nouă²², la care mă îndemni să ne prindem tovarăși, e foarte bun și nu găsesc nimic de schimbat. Poate în cursul lucrării să avem ceva de adăugat. Prin urmare, dacă ne hotărîm să lucrăm și aceasta, să urmăm planul schițat de tine. Dar oare, pute-vom duce la capăt două lucrări așa de mari? Botanica nu vreu s-o lăsăm și astalaltă mă ispitește. Tu știi viața țaranului așa de bine, ai pătruns în inima lui, vei putea face o lucrare conștiincioasă. Mă prind, și pe lucru. Dar să nu lăsăm botanica.

Eu de mîne încep iar lucrarea mea la buruiene, tu nu fi leneș și trimete-mi tot ce-ai adunat pînă acuma, pentru ca ambele materialuri, al tău și al meu, să le coordonez. Trimeti-mi ceea ce spui că ai gata, ca să mă bucur de mulțimea lucrului și să prind curaj la lucru.

În vara asta, dacă mă înscăunează la tribunal, am de gînd să fac o excursiune prin Transilvania. De acolo voi putea aduna cîte ceva pentru amîndouă lucrările.

Dar acei cărora le-ai scris pentru botanică, ți-au răspuns ceva? Eu nu am primit de la nimeni nimic.

Mîne încep a da la tipar primul număr din anul II al revistei. Am deja 80 lei gata. Voi scoate numai o coală ½. Am scris pînă acuma vro 60 cărți poștale pe la abonați; mă doare mîna.

Vasiliiu a trimes 15 lei: 10 pentru n° 1 și 5 pentru n° 2. La munte să trimet la toți, ca pînă acuma, sau nu? Prost să mai poartă învățătorii din Suceava. Ce facem cu ei?

La iulie te lași de munte? Dacă te muți la Bogdănești, vei putea lua tu administrația „Șezătorii”, și să-mi rămîie numai Direcția, că-s foarte îngreuiat.

Răspunde-mi și în privința asta.

Gorovei

P.S. Ai uitat un capitol interesant la Igienă: *munca*. Cum muncește și cîte soiuri de munci face? Gîndește-te și fă schițe.

G

²² Este vorba de *Igiena țaranului român*, proiect ce nu s-a mai finalizat.

3 iunie 1893

Lupescule,

Îți aduc o veste care n-are să te bucure, precum nu m-a bucurat nici pe mine. Serafim a fost la București. Basset l-a întrebat de ce tu vrei să ieși de la munte; și cînd a aflat că starea materială e pricina, a dat ordin telegrafic lui Vitrich să-ți dea, din casa regelui, cîte 50 lei pe lună, cu începere de la 1 iunie. Ai primit știința despre aceasta? Ce ai de gînd să faci?

Ca să te cobori de la munte, trebuie să ai o școală bună. Unde are să fie? La Bogdănești nu-ți convine, la Rădășani e locul ocupat prin concurs. Aiurea unde ai putea să te aciuezi? Și te-ai hotări tu să faci contra voinței administrației? Iată o mulțime de chestiuni cari mă interesează și pe mine în cel mai înalt grad. Răspunde-mi ce ai de gînd să faci.

„Șezătoarea” e aproape gata n° 1. Avem prea multe cîntece de nici o importanță. Spune prietenilor tăi să mai adune și altceva.

Lucrez mereu la Botanică. Aștept, ca o zi de sărbătoare, să vii în Folticeni să stăm cîteva zile împreună, să-ți arăt ce și cum lucrez eu, să văd ce material ai și tu și să ne înțelegem asupra modului de a lucra. Trimete-mi tot ce știi despre *măr*; pînă acuma asupra *mărului* am scris 23 pagini mari și mai am încă de scris. Numai decît trebuie să ne întîlnim și să stăm cîtva împreună. Altfel, batem apa în piuă și ne pierdem vremea degeaba. Cînd vei veni, adă-mi basmele lui Ispirescu; vreau să le consult.

Iată lista plantelor asupra cărora am scris cîte ceva; *alun* (scris mult), *agud*, *albăstrea* (numită și *floarea grîului* sau *zglăvoc*), *antonica*, *alisonul*, *anghelică*, *clopoțel*, *cimbrișor*, *ciumafaie*, *ceapa-cioarei*, *degetar*, *laptele-cucului* (*alior*, – așa spune Datculescu, că *aliorul* e *laptele-cucului*; ne vom înțelege), *lumînărică*, *loboda*, *linărița*, *lăcrămioare* (nu se zic în popor *mărgăritărele*?), *masalar*, *mierea-ursului*, *mătrăguna*, *melisa*, *navalnic*, *nalba*, *patlagina*, *răurnica*, *rușa vînată*, *ruscuța*, *sulfina*, *spînz*, *talpa ursului*.

Note am încă pentru multe buruiene, dar nu mă apuc să le dau o formă definitivă pînă ce nu vom avea tot materialul tău și nu vom cerceta încă și colecția lui G. Dem. Teodorescu.

Nu uita să aduci toate cărțile din cari ai scos note și dacă ai un catalog de cărțile din biblioteca școlii tale, adă-l.

Un lucru mă cam măhnește; în tot ce am scris eu pînă acuma, nu-i nimic care să nu fie în cărți, afară de *măr*, unde am o bucată originală. Tu ai ceva original, netipărit încă? Nu am nici o legendă asupra *păpușoiului*, a *grîului* etc.; nici asupra celorlalte plante. Nu știi ce ai tu. Ai putea să-mi scrii, ca să știu cum stăm. Ceea ce ai scris tu ți-a dat ceva ajutor?

Dar cu cealaltă lucrare ce gîndești să facem? Ai atîtea întrebări la care aștept răspuns. Nu uita și-mi scrie. Sînt nerăbdător.

Spune-mi lămurit, cînd vii de la munte?

Gorovei

Ce însemnează ceea ce e scris de tine pe alăturata bucățică din cuvintele adunate de tine?

10

Folticeni, 11 iunie 1893

Lupescule dragă,

Mi-a rupt inima scrisoarea ta. Înțeleg bine starea nemulțumitoare în care te găsești. Ce-i de făcut? Ascultă ce gîndesc eu.

După noua lege a instrucției, învățătorii rurali au dreptul ca, după zece ani de practică, să poată trece ca *institutori*, dînd un examen. Știu bine că ți-ar veni greu să te mai apuci acuma de învățat și să pierzi un timp pe care așa de bine știi a-l întrebuința. Dar ce-i de făcut? Mai așteaptă și tu un an și prezintă-te la examen. Atunci vei scăpa.

Ești sărac și dator. Dă mîna cu mine; sîntem frați buni și în privința asta. Mă mîngîi și eu că nu bogăția face pe om. Avere are și Tofan, și-i tot Tofan; deși ar putea să ne înădușe pe amîndoi cu bănetul lui. Tu ești sărac și te cunoaște toată suflarea românească; aceea care se ocupă cu biata noastră literatură și știe să prețuiască munca.

Iaca, eu, bre, am scris în franțuzește cîteva legende și le-am publicat într-o revistă din Paris; și la 31 mai am fost ales membru titular în *Société des traditions populaires* din Paris. Cîntea asta ce mi s-a făcut îmi liniștește multe nădufuri. Nu doar că-s lacom de mărime, mă cunoști, știi cît sînt de puțin vanitos; dar tot omul are născut în el oleacă de egoism, care face să progreseze omenire. De aceea, nu te descuraja,

lucrează mereu înainte, fă-ți datoria fără să te aștepți la nimic alta decât la mulțumirea ta sufletească.

Caută în tine însuși liniștea și mulțumirea. Eu sînt tare mulțămît cînd stau la masa asta și-mi petrec așa zilele cu condeiu în mînă.

Îmi spui că ai să te înfilnești cu Basset. Pe lîngă cele ce ai tu de cerut de la el – și să-i ceri numaidecît – nu uita să-i amintești de „Șezătoarea”, arătîndu-i că ar trebui să o subvenționeze cu o sumă măcar de 500 lei pe an.

Cu astă ocazie, mi-ai putea face și mie un bine. Spune-i de munca ce o pun eu în conducerea acestei reviste și că sînt nedreptățit, fiindcă nu mă înaintează la Tribunal. Acuma am leafă 230 lei pe lună. Și din astă pricină, avînd familie, nu pot contribui cît aș vrea la succesul revistei. Spune-i să stăruiască să fiu numit supleant la Tribunalul de Suceava; și pentru a se încredința că merit această înaintare, să cerceteze la Ministerul de Justiție rapoartele făcute despre mine la diversele inspecții ce am avut. Arată-i că interesul este să fiu în Folticeni, pentru că aiurea nu aș putea tipări revista. Ce să-ți mai spun? Știi tu ce trebuie să vorbești pentru mine.

La Botanică lucrez mereu. Vei găsi și la mine frumușele lucruri. Tu cînd vei pleca din munte, du-te la Bogdănești, lasă-ți nevasta, și pe urmă vino aici. Îți voi da gazdă la mama, are loc și pentru tine. Masă nu pot să-ți dau, fiindcă eu stau la socrul meu. Tu sînd la mama (numai gardul ne desparte) vom putea lucra măcar *opt ceasuri* pe zi împreună, pentru a coordona materialul. Cu cît vei sta mai mult, cu atîta va fi mai bine. Vom pune toate la cale.

Pentru *Igienă*, voi tipări chestionarul.

Scrie-mi ziua cînd vii.

Prietenul tău,

A. Gorovei

Lupule,

Am fost la Șarul Dornei și parcă mi s-a strîns inima cînd am văzut că a înnoptat bine și tu tot n-ai mai venit. Cînd ai fost tu aici, a

vrăjit dracul să nu pot fi eu acasă, și când m-am apropiat de Broșteni, tot el te-a împiedicat să ne-nțîlim.

Botanica am început a o copia. E gata deja litera *a* și *o*; *b* e pe sfîrșite, de asemenea și *p*. Am început deodată două părți de copiat, pentru ca să se poată sfîrși pînă la finele lui iulie, ca în august să pot scrie *introducerea*. Deși copiatul se face de alții (partea a doua am început a o copia eu), totuși trebuie mai mult să dictez, fiindcă nimeni nu poate ceti unele din mîzgîliturile mele. Litera *a*, una care cuprinde numai 25 de plante, a mîncat 57 pagini, nu tocmai rar scrise.

Lucrarea noastră e frumoasă; cu toate acestea tot nu sînt mulțumit. Am fi putut face ceva și mai bun. Găsesc în unele locuri scris: Informații date observatorului din Broșteni de d-l Hepites. Ce însemnează aceasta? Mai vorbești de *medicina populară* de Dr. Ruseu. Este o carte cu acest titlu sau a publicat așa ceva într-o revistă?

Concurs de institutori se ține, mi se pare, zilele acestea. Caută în Monitor, cam cu 2-3 săptămîni în urmă, și vei găsi o listă de persoanele admise a concura, între cari am văzut și o Iftușască, poate prietena ta?

Revista va mai aștepta încă o lună, fiindcă mai am de plătit 20 lei lui Saidman, rest din urmă, așa că pînă la venirea lefei pe iunie nu pot face nimic.

Alta ce să-ți mai spun? O noutate de senzație: deputatul Popovici a fost pus la închisoare de judecătorul de instrucție, astăzi chiar.

Cu bine Lupule,

Ago

Mai citezi tu pe un domn Crișan. Ce și unde a scris?

12

Hărăoaiele, 4 iulie 1901

Moșucule²³,

Bistrița crește mereu, ploile curg, eu cu nevasta și cu Mircea trebuie să ne punem pofta-n cui cu mersul pe plută de la Broșteni la

²³ Lui Mihai Lupescu i s-a spus astfel încă de timpuriu, întrucât albise înainte de vreme. Apelativul era folosit de toată lumea; chiar și de cei mai în vîrstă decât el.

Piatra. Șoricuțul stă lângă mine și-i măhnit și întristat pentru că nu și-a împlinit somnul.

Alta ce să-ți mai scriu pe așa vreme mohorâtă? Mai bine să te pup în bot și să mă mulțănesc cu afița.

Ago

13

Bunești, 23 iulie 1908

Iubite prietine,

Am primit scrisoarea semnată de tine și de d[om]nii Mrejeriu și Pamfile, prin care îmi faceți cunoscut că *m-ați ales* membru fondator la revista „Ion Creangă”²⁴, și vă mulțănesc de cinstea ce mi-ați făcut.

Tu știi că membrii fondatori nu se aleg. Cine vrea să scoată o revistă, împreună cu alții, se pune la cale cu toți a o funda, își spune fiecare cuvântul și revista se fundează. În asemenea caz, Dv. cei trei, și cu alții cari vor fi consimțit prin scris, sînteți în adevăr fondatori; eu, însă, nu pot fi.

Tu mai știi că s-a înființat o Societate a folcloriștilor, în care ești și tu membru, și are președinte de onoare pe D[omnu]l Haret, care a primit onoarea ce i s-a făcut.

În statutele societății este un articol care zice curat că scopul ei este adunarea materialului de folclor și publicarea lui într-o revistă, și se spune că acea revistă va fi *Șezătoarea*, care se va întreține din fondurile Societății.

Dacă voi, membri ai acestei societăți, fundați o nouă revistă, nu găsești tu că este o lipsă de delicateță față de D[omnu]l Haret? Mie mi se pare că da, și nu pot să fiu nedelicat față cu nimeni.

De aceea, te rog să nu te superi că nu pot primi deosebita cinste ce-mi faceți, și cer să nu figureze numele meu între fondatorii revistei voastre, pentru a nu fi nevoit să dezmint prin gazete afirmarea voastră.

²⁴ „Ion Creangă”. *Revistă de limbă, literatură și artă populară*, apărută la Bârlad, din august 1908 până în iulie 1921. Fondatori au fost Tudor Pamfile, Mihai Lupescu și G. T. Kirileanu, alături de care au venit, încă de la primul număr, D. Mihalache, Leon Mrejeriu, C. Rădulescu-Codin și Șt. St. Tuțescu.

Vă doresc toată izbînda.
 „Șezătoarea” va continua să apară în alte condiții.
 Cu dragoste,

A. Gorovei

14

Suceava, 18.5.1890

Stimate Domnule,

Dând de la întîlnirea noastră o mulțime de nenorociri peste capul meu, mi-a fost absolut peste putință de a vă răspunde, la cele [ce] mi le-ați împărtășit, și a vă trimite cărțile promise.

Miercurea trecută însă, fiind în Fălticeni la cumnatul meu Eugeniu Petrescu, medic veterinar, am luat cu mine, anume pentru D-Voastră, și câte un exemplar din opurile mele *Ornitologia pop[orană]*, 2 tom[uri] și *Descânțece pop[orane]rom[âne]*, 1 tom.

Aceste două opuri deci, cari vi le putui da, vi le puteți orișicînd lua de la cumnatul meu, sau singur, cînd veți avea ocasiune de-a fi prin Fălticeni, sau și pintr-un trimis, spre care scop vă alăturez aice și un bilet cătră cumnatul meu.

Bucuros v-ași fi oferit și câte un esemplar din *Baladele* și *Doinele pop[orane] rom[âne]*, dar credeți-mă că nu mi-a rămas nici un singur esemplar de întrecut. Toate, câte le-am tipărit, s-au vîndut. Sper însă că în curînd voi scoate o ediție nouă. Atunci, fiți sigur, că și D-Voastră veți căpăta un esemplar.

În una din epistolele trecute, pare-mi-se că V-am amintit cum că eu am de gînd să scriu un studiu asupra Datinelor și credințelor române la nasceri și înmormîntări.

Studiul din cestiune am și început deja a-l lucra.

De oarece însă îmi lipsesc încă foarte multe date în privința aceasta și mai ales din Moldova, și deoarece în toată Moldova, afară de D-Voastră, nu cunosc pre nime care ar fi dispus să-mi sară întru ajutor, la completarea acestui studiu, îmi iau libertatea de-a Vă ruga tot pre D-Voastră să binevoîți a-mi aduna și trimite, de se va putea, de prin părțile DV., cât de multe datine și credințe, cari știți că se usitează

pe-acolo în timpul născerei și a înmormântării. Întrebările la cari veți binevoi, mai cu samă, a-mi răspunde, urmează pe altă colecică.

Sperând că-mi veți face și acest bine, mă subsemn al D-Voastră cu toată stima.

S. Fl. Marian

15

Suceava, 2 mart 1899

Mult Stimat Domnule,

Mi-am propus ca, după sărbătorile Pascilor, să public un studiu etnografic despre animalele insectivore, adică despre *ariciu* și *cârțiță*.

Dar fiindcă de aceste două animale se mai țin încă vro câteva, care asemenea se nutresc cu insecte și care provin, în țările locuite de români; însă nesciind cum le numesce poporul românesc, îmi iau libertatea de-a mă adresa către DV. cu rugămintea ca să fiți așa de bun și să-mi comunicați: cum se numesc aceste animale în părțile D-Voastre și ce istorisesc poporul despre dînsele?

Animalele despre cari ni-i vorba sunt mici, au multă asemănare cu șoarecii, și două dintre ele trăiesc, ca și cârțița, pe sub pământ, iar al treilea mai mult pe lângă ape și prin ape.

Spre aflarea mai cu înlesnire a numelor românesci a acestor animale, precum și a celor ce le crede și spune poporul despre dînsele, vă trimit în alăturare și desemnul lor.

- A. Petrece mai mult la țară.
- B. Petrece mai mult prin păduri.
- C. Petrece mai mult pe lângă ape.

În fine, vă rog a întreba și a-mi scrie ce fel de animal, respectiv șoarece, e *țițeica* și ce e *șomâcul*, și cum se mai numesc aceste animale almintrelea?

Sperând că-mi veți face acest bine și-mi veți răspunde cât mai degrabă, ca după Pasci să pot începe publicarea studiului sus amintit, mă subsemn al D-Voastră cu toată stima,

S. F. Marian

P.S. Eu am de gând să public un studiu etnografic și despre *Insecte*²⁵. Deci mult bine mi-ați face, dacă mi-ați comunica și numirile insectelor cari vi-s cunoscute, dimpreună cu toate legendele, datinele și credințele românilor despre dînsele.

Marian

16

Suceava, 13 august 1900

Mult Stimat Domnule,

Ocupându-mă cu compunerea unui op etnografic despre *Insecte*, care sper că va fi gata până la finea anului curent, îmi iau libertatea a mă adresa către D-Voastre cu rugămintea ca să binevoiiți a-mi comunica, de va fi cu putință, cât mai degrabă, *toate numirile române de insecte, câte le cunoașteți*, dimpreună cu toate legendele, datinele și credințele usitate pe la Dv. despre fiecare insectă îndeosebi.

Bine ați face dacă, pe lângă numirile române, ale insectelor celor mai puțin cunoscute, ați adaoge încă și numirea tehnică latină, sau cel puțin o descriere macar, cât de scurtă, ca din descrierea ce mi-ți trimite-o să pot eu defini insectul.

Sperând că mă veți ajutora și de astă dată, cu aceeași bunăvoință ca și-n rândurile trecute, când m-am adresat către DV., mă subsemn al DV. cu toată stima,

S. Fl. Marian
prof. gimn.

P.S. Mare bine mi-ați face dacă, între multe altele, mi-ați putea afla legenda insectului *Calul dracului* sau *Calul popii* (o libelulă), care, după cât mi s-a spus, e usitată numai prin părțile D-Voastre. Orice mi-ați trimite va fi bine primit.

M.

²⁵ *Insectele în limba, credințele și obiceiurile românilor*. Studiu folcloristic, București, Tip. Carol Göbl, 1903.

Suceava, 16.XI.1901

Mult Stimat Domnule,

Într-una din epistolele trecute V-am scris că eu mă ocup, de-un timp încoace, pe lângă altele, și cu un studiu etnografic asupra *Insectelor*.

Acuma însă mă ocup numai cu acest studiu și sper că în scurt timp va fi gata.

Deoarece însă se mai află într-însul unele strungi, cari ar trebui astupate, de aceea mă adresez prin epistola de față către D-Voastre, cu rugămintea ca să binevoiți a mă ajutora la astuparea acestor strungi, și anume:

Să-mi comunicați, de se poate, cât mai degrabă, *toate numirile populare române de insecte*, câte vă sunt cunoscute, dimpreună cu toate legendele, datinele, credințele, cimiliturile, proverbele, zicalele și altele de-asemena, cari se referesc la dînsele.

Mi s-a spus mai de multe ori că prin părțile D-Voastre ar fi o legendă foarte frumoasă despre *Calul dracului* (Libelă). Până acuma însă n-am putut-o de la nime căpăta. Poate că D-Voastre o cunoașteți sau ați afla-o la cineva și mi-ți surprinde cu trimiterea ei.

Răspunsurile – multe, puține, câte mi le veți trimite – vor fi foarte bine primite și nu mă-ndoiesc că-mi vor prinde bine la complectarea studiului din cestiune.

D-l S. Theodorecu-Chirilean, care se află, pare-mi-se, asemenea în Zorleni, și căruia vă rog a-i spune salutări cordiale din partea mea, mi-a comunicat mai multe numiri de insecte, precum și unele legende, datine și credințe despre dînsele, care mi-au prins minunat de bine.

Vă rog deci, în interesul științei, să faceți și D-Voastre așa și, de se poate, a îndemna și pre alți amici și cunoscuți, ca să mă sprijinească și aceia.

Sperând că-mi veți răspunde, ca totdeauna, cât mai degrabă, mă subsemn al D-Voastre cu toată stima.

S. Fl. Marian

18

Suceava, 11 faur 1902

Mult Stimat Domnule,

Epistola D-Voastre, datată 10 februar a.c., ce ați binevoit a-mi scrie, am primit-o azi după amiază, tocmai pe când se afla la mine legătoria de cărți și lega studiul meu etnografic asupra *Insectelor*, care l-am terminat sâmbăta trecută și care constă din 156 coale scrise.

Cu toate acestea însă, că eu mi-am sfârșit studiul și-am pus să mi-l și lege, totuși, V-aș fi foarte înmulțămătoriu dacă mi-ați putea trimite *numirile insectelor*, despre cari îmi scrieți că le aveți adunate, dimpreună cu toate datinele și credințele ce se țin de dînsele și, de se poate, și numirea tehnică latină; căci căpătându-le la timp, eu aș putea să le intercalez în manuscris, unde le-ar fi locul, înainte de-al da pe acesta la tipar.

Deci, dacă voiți numaidecât a vă achita pentru cărțile ce vi le-am trimis, și cari nu sunt cine scie ce lucru mare, atunci faceți-mi acest bine și veți fi achitat. Iar la timpul său veți căpăta încă și un exemplar din studiul meu despre insecte pe deasupra.

Al D-Voastre cu toată stima,

S. Fl. Marian

19

Târgoviște, 24 mai 1908

Iubite Moșule,

Sunt ofițer de serviciu la Școală și de-aici, de departe, îți urez bună venire în Bogdăneștii Sucevei Dumitale, în familia blajină și iubitoare, pe care eu nu voi uita-o niciodată; în locuri curate și senine, cari mi-s dragi ca și ale mele. Aerul răcoros, priveliștile, prietenii te vor înviora de bună seamă; liniștea te va împuternici, vлага-ți va veni din nou și sufletul ți se va întări, da.

Dar din primejdia care te-a urmărit atâta vreme, Dumneata și noi, prietenii Dumitale, ne-am încredințat de cât de șubredă este viața omenească, cât de scumpe pentru om și societatea lui sunt clipele de sănătate și câtă grijă trebuie să pună cineva în întrebuintărea cu folos a acelor zile, spre a avea cu ce-și da seamă după învingerea lui desăvârșită.

Dumneata ți-ai dat seamă în acele zile și, lăsând la o parte durerile celor de aproape, care izbucnesc și împrejurul unui centenar, n-aveai nimic de regretat. Dumnezeu însă a vrut să scapi, spre a ne fi nouă de ajutor și sfat, întru îndeplinirea celor de datorie, nouă celor mai tineri. Acestea sunt simțimintele mele, pe cari le spun cu toată răceala *acum*.

Avem așa de multe de făcut, suntem așa de puțini și nepricepuți sau, mai bine, nedibaci, nediplomați, încât o pierdere vremelnică sau veșnică ne este de mare primejdie.

N-aș dori să te ocup *acum*, în pacea dumitale, cu chestii cari să te obosească, dar totuși nu pot. Uite, „Șezătoarea”, înviată pentru a nu știu câta oară, uite statutele unei Societăți de folcloriști – cea mai românească, cea mai dezinteresată, cea mai frumoasă pe care o văd, din punctul de vedere al scopului; dar, în același timp, și cea mai ciungă și schiloadă care s-a putut alcătui. Orgolii și iarăși orgolii! Președinte, vicepreședinte, secretar, casier, răspândiți pe tot cuprinsul țării. Mi-am spus cuvântul către d. Tuțescu, inițiatorul ei. Va fi o convocare. Când? Costisitoare, de sigur, și imposibilă prin urmare. Târguială de la-nceput. Folosul îl prevăd: zero!

O tovarășie, ca să meargă bine, îi trebuie întâi de toate energie și muncă; trebuie în fruntea ei oameni energici și muncitori. Trebuiește administrație, de care „Șezătoarea” nu s-a arătat vrednică până acum; trebuiește apoi control, pe care unul nu l-ar putea îngădui.

Din banii Societății, zice statutul, se vor acoperi deficitale „Șezătorii”. Bine. Dar de acest deficit e vinovată Societatea folcloriștilor? Dacă da, e bine. Dacă acest deficit este astăzi cu neputință de înlăturat, iarăși bine. Da mai întâi, trebuiește arătat că s-au dat toate silințele pentru înlăturarea lui și numai în urmă umplut.

Prin urmare, reiese că „Șezătoarea” va fi intitulată ca organ al Societății folcloriștilor; și apoi administrată de ea, răspândită de ea, alcătuită de ea, redactată de ea, sub forma cea mai folositoare și mai frumoasă, acolo unde poate ieși mai bine. Nu vizez locul, nu vizez persoana, ci spun numai principiul și țin la el, fiindcă-i drept. Dacă nu voi avea tovarăși de idei, voi tăcea, nu voi opune nici o piedică, și voi lăsa ca timpul să deacearnă sentința sa.

Îmi pare bine că Vasiliu își publică la Academie o colecție de poezii populare. Vai, câte nu sunt de făcut.

Energie! Ați văzut cât de lesne și de bine s-o închegat „Neamul românesc” din Văleni. Ai zice, da, dar au fost bani; da, în proporții mai mici, ori și ce așezământ se poate clădi temeinic; va fi mic, dar va fi trainic. Lăsând să treacă căldurile de vară, ca să vie iarna cu vremurile ei bune de stat la sfat, ca apoi în vara următoare să lăsăm hotărârile să aștepte altă iarnă, nu vom ajunge la nimic.

Înțelegerile se pot face și prin scris, fără convocări, discursuri și aranjare de locuri, care I, care II etc. Acestea ți le scriu dumitale, așa, ca să vezi ce cred eu; și cât timp nu voi fi chemat de mai mulți, nu voi spune aceste idei.

Încolo, dragă moșule, pare binișor. Viața aceasta de Târgoviște m-a ucis. Am avut de luptat cu sărăcia, care încă nu m-a părăsit, cu unele năzuinți intime, cari încă nu ma-u ajutat și nu știu de se vor împlini, cu alte năzuinți literare, cari nu se arată.

Am fost sănătos și mi-am făcut bine datoria de elev, iar folosul îl voi culege, cred, cu toată dreptatea. Mai este poate o lună, cât vom mai sta aici, și-mi pare un an. Și-mi pare rău că-s aici, departe de Dumneata și de ceilalți ai mei, și-mi pare rău cu nu voi putea vedea în anul acesta muntele. Mă gândesc, totuși, la satul meu, la satele Dumitale. Și acum îmi răsare înaintea casa părintelui Cărlănescu, cu toți din ea: sora bătrânei de peste drum, care a avut „și alte covoare, mai frumoase”, Vasile Băcalu, cel măestru în toate, Chirilă din Râșca, moșneagul de la mănăstire, secretarul comunal, cu pânțelele cam rotungior, și toți alții.

Mă-nchin în fața Dumneavoastră a tuturor, câți sunteți strânși în pridvorul vechei case de lângă școală. Și celor de la Iași, lui domnul Ghiță, iubitor de crenverși de la nemțoaică, și altora din Folticeni, dacă vor fi bucuroși, și satului și tuturor. Salută-i Dumneata pe toți pentru mine. Sărut mâna Doamnei Lupescu și Doamnei preotese, iar pe Dumneata te sărut și te îmbrățișez de mii de ori.

Nepotul Tudor

P.S. Nu cred c-o să te mai cerți cu Ghiță.